

Vermindering wereldbevolking.

Stikstof, energietransitie, woningnood, klimaatverandering, massamigratie, voedseldistributie. Het zijn een paar wereld problemen. Problemen die onze aandacht opeisen en terecht.

Maar er is een ander probleem waar we mee geconfronteerd worden en waar niemand bij stil staat. Het is misschien te onwerkelijk of te ver in de toekomst. De gevolgen zijn nu al merkbaar, in kleine schaal en vooral lokaal, de grote gevolgen worden pas zichtbaar over honderd jaar, en dat is een voorzichtige schatting.

Het probleem is dat de mens op het punt staat zichzelf uit te roeien. Nee niet door dreiging van een nucleaire oorlog of een wereldwijde hongersnood maar doordat we te weinig nakomelingen produceren. Deze zin behoeft uitleg, zeker het laatste deel.

Jaren lang, van af midden jaren zestig kregen we te horen dat de bevolking te snel groeiden. We moesten uitkijken voor een overbevolking. De wereld zou volgens de berekeningen, uit die tijd, maar 5 miljard mensen kunnen huisvesten, inmiddels zijn het er meer dan 8 miljard. De bevolking groeit nog steeds maar er is een tendens waar we ernstig naar moeten kijken, en zeker naar de gevolgen op langere termijn.

Zeker er worden nog steeds meer kinderen geboren dan dat er mensen dood gaan. De bevolking groeit nog steeds en de prognose is dan ook dat we redelijk snel de 10 miljard gaan halen. En misschien gaan we daar ook nog wel overheen, maar waarschijnlijk niet veel. De kans dat we de 20 gaan halen lijkt elk jaar kleiner te worden.

Laten we de cijfers er bij pakken. De cijfers laten zien dat in de jaren zeventig er in een gemiddeld gezin 2,5 kinderen werden geboren. Nu is dat 1,5 kind. En dat lijkt niet zo erg maar om de bevolking in stand te houden, zonder groei moeten er minimaal 2.01 kinderen geboren worden in een gemiddeld gezin. En dat alleen maar om de bevolking in stand te houden. Immers een kind heeft twee ouders, twee kinderen “vervangen” de ouders.

En ja er zijn nog steeds landen te vinden waar het geboorte cijfer veel hoger ligt. In sommige landen in Afrika krijgt een gezin gemiddeld meer dan 8 kinderen, ook in sommige landen in Azië en Zuid Amerika ligt dat cijfer dicht bij de 8 dan bij de 2.01. Grofweg kunnen we stellen dat in de meer ontwikkelde landen het aantal nieuw geboren daalt, daar waar de meeste welvaart is en het meeste te eten, en daar waar de bevolking problemen heeft om rond te komen juist het aantal nieuw geboren het hoogst.

In twee landen is de daling al heel duidelijk te zien en het creëerde een vicieuze cirkel die maar moeilijk te doorbreken is. Te weten in Zuid Korea en Japan. Hier krijgt een gemiddeld gezin minder dan 1 kind, en dat is op zichzelf al heel bijzonder maar de gevolgen zijn zichtbaar en een reden om de twee landen goed in de gaten te houden.

Het verhaal van Zuid Korea.

In Zuid Korea krijgt een gezin gemiddeld 0,6 kinderen. De bevolking neemt daar dus af. En dat is te merken. Waaraan merken we dat dan.

De bevolkingsdichtheid in Zuid Korea is 518 inwoners per km². (ter vergelijking in Nederland is dat 416 inwoners per km²) In Seoul, de hoofdstad, woont echter 50% van de bevolking. Dat wil zeggen dat van de 50 miljoen Zuid Koreanen er 25 miljoen in één stad wonen en werken. Er zijn hele delen van het land waar bijna niemand meer woont. Voor het platteland heeft dan als gevolg dat bedrijven verdwijnen. Winkels gaan weg en scholen sluiten hun deuren bij gebrek aan leerlingen. Het restant aan inwoners gaan of naar Seoul om daar te werken en als ze dat niet kunnen leven ze in armoede op het platteland. Oudere wonen er nog vaak wel en leven daar van de opbrengst van het land.

Maar voor Seoul zijn de gevolgen feitelijk erger. Omdat iedereen er wil wonen zijn woningen daar onbetaalbaar geworden. De beschikbare woningen zijn dan ook nog eens heel erg klein. De prijs per vierkante meter is absurd hoog. Grond is schaars, maar ook de eigenaren van de grn en de gebouwen willen veel verdienen. En niet alleen de prijzen van wonen zijn hoog. Alle prijzen zijn hoog. Het leven in Seoul is zo duur dat het hebben van kinderen alleen weggelegd is voor de rijke. Normaal “kost” een kind tussen de 150,000 en de 250,000 , door de hoge prijzen in Seoul liggen de kosten daar hoger. De meeste werken meer dan 10 uur per dag alleen maar om rond te kunnen komen. Weinig tijd voor ander dingen dan werken, eten en slapen. Er is geen tijd voor de gewone man of vrouw voor een sociaal leven waardoor de kans om iemand tegen te komen al klein wordt maar de kans om verliefd te worden al helemaal gering is. Er zijn mensen die domweg geen tijd hebben om de ideale partner te vinden, laat staan om daar kinderen mee te krijgen.

In Japan is vrijwel het zelfde gaande. De bevolkingsdichtheid ligt daar rond de 333 inwoners per km². Ook daar worden de steden steeds drukker en het platteland steeds leger. Het gevolg is dat wonen en leven in de steden bijna onbetaalbaar wordt. Het aantal mensen dat tot in hun dertigste bij hun ouders woont is stijgende. En daar is een deel van die nog thuis wonen omdat ze geen zin hebben om het huis uit te gaan, lekker leven als vrijgezel zonder de kosten, maar er zijn er een hoop die noodgedwongen thuis wonen bij gebrek aan betaalbare woningen. Daarnaast zijn de jongeren onder invloed van de vooral Amerikaanse TV hun tradities aan het kwijt raken. Er ontstaat een tweedeling tussen traditie en pop cultuur. Tussen het wij gevoel dat in Japan erg sterk is en het individualisme. De Japanse cultuur is traditioneel erg gericht op de samenleving als één organisme niet de individu, op vroeg trouwen en kinderen krijgen ter meerdere eer en glorie van de staat. De moderne Japanner kijkt meer naar zijn/haar eigen behoefte en handelt daar dan ook naar. Kinderen krijgen en onderdanig zijn passen niet in het beeld dat de moderne Japanner heeft.

Voor alle twee de landen geldt momenteel een zelfde probleem. Er moet een bepaalde productie gedraaid worden maar door het afnemende aantal mensen en de mindere bereidheid om ongeschoold, en dus minder betaald, werk te doen hebben bedrijven problemen om aan de vraag te voldoen.

De prognose is dat in die twee landen binnen honderd jaar de bevolking zal afnemen met ongeveer 30%. en dat is veel. Te veel om aan de economische vraag te voldoen.

In de meer ontwikkelde landen loopt de aanwas van de bevolking terug, heel geleidelijk maar gestaag. Als we naar Nederland kijken zal de bevolking nog doorgroeien tot ergens tussen de 20 en de 25 miljoen maar daarna zal het afnemen.

Hoe komt het eigenlijk dat de aanwas afneemt in de meer ontwikkelde landen. Er zijn meerdere factoren die meespelen maar er zijn er vier grote invloeden die we kunnen ontdekken. Er zijn veel meer redenen, waaronder politieke redenen maar die ga ik niet behandelen. De vier die ik wel ga behandelen zijn al genoeg.

Religie, emancipatie, economische ontwikkeling en voedsel.

Religie;

Er zijn een aantal overeenkomsten tussen de wereld religies, zoveel verschillen ze echt niet. En een van die dingen die ze gemeenschappelijk hebben is dat ze het huwelijk promoten en dan vooral met veel kinderen. Het was oorspronkelijk mede bedoeld om de gemeenschap te laten groeien, groter dan een ander zijn. Seks voor de lol was en is nog steeds verboden of op zijn minst verdacht. Het huwelijk is ingesteld door God, of welke aanspreek titel dan ook, en is daardoor heilig. De man dicteert en de vrouw heeft te zorgen voor een net en schoon huis, het eten en de opvoeding van de kinderen. Heel traditioneel.

Nu er steeds meer mensen niet meer verbonden zijn aan welke geloofsgroepering dan ook is de seks louter voor de voortplanting niet meer van deze tijd. De voorganger bepaald niet meer het aantal kinderen. Zelfs het huwelijk is geen vanzelfsprekendheid meer.

In de meer ontwikkelde landen neemt de kracht van de kerk al af, het is wachten op de rest. Onder invloed van internet, vrije informatie vergaring en reizen, kennis maken met andere culturen zien en beleven we dat het ook anders kan dan de voorganger eeuwen lang van de kerk heeft beweer.

Een van de tekenen dat het aan het afnemen is is de groei van het aantal fanatiekelingen binnen het geloof. Zij willen kosten wat kost vasthouden en zien de meerderheid tot hun afschuw afhaken.

Binnen halen van de verloren zieltjes is de missie en elk middel rechtvaardigt het doel.

Emancipatie;

In de jaren 60 werd de anticonceptie pil uitgevonden en werd er met de verspreiding daarvan begonnen, eerst met de nodige tegenstand maar uiteindelijk zag vrijwel iedereen wel de voordelen ervan in. De jaren 60 waren losser en vrijer. De revolutie tegen het oude conservatieve gezag was in volle gang en de vrije seks werd een onderdeel. De economie bloeide we kregen vrije tijd en gingen reizen. Steeds meer mensen konden een goede opleiding betalen, de staat hielp hier ook graag mee. Vrouwen die niet meer gezien wilde worden als louter voor de opvoeding van de kinderen. Baas in eigen buik. Emancipatie. Vrouwen gingen ook steeds meer werken en stopte niet meer automatisch na hun huwelijk of de geboorte van een kind. Tot in de jaren 70 in Nederland redelijk normaal, zeker bij de overheid.

Bij het invoeren van de anticonceptie pil begin jaren zestig was het mogelijk om zonder de angst van het krijgen van kinderen te genieten van seks. De opkomst van de vrouwenbeweging en de Baas In Eigen Buik beweging zorgde voor meer bewustwording. Door deze bewustwording, emancipatie, was het heel normaal geworden dat vrouwen eerst een carrière opbouwde alvorens na te denken over kinderen. En dat is nu nog steeds zo, de leeftijd waarop vrouwen hun eerst kind krijgen is nu veel hoger dan in de jaren 70. In 1970 lag dat rond de 24 jaar nu rond de 30 jaar.

Economie;

Dit is een lastiger onderwerp. Het bestaat uit verschillende factoren die raakvlakken hebben met de eerste twee onderwerpen.

Door het wegvallen van religie werd de traditionele positie van de vrouw anders en kreeg het huwelijk een andere dimensie. Door de emancipatie kon het moment van het krijgen van kinderen zelf bepaald worden waardoor vrouwen een andere positie kregen in de maatschappij.

Laten we iets dieper ingaan op de economische kant van het verhaal en de effecten.

Sinds de banken crisis van 2008 zijn de lonen niet veel meer gestegen. De inflatiecorrectie is zelfs amper betaald. De inflatie is in Nederland amper gedaald ten opzichte van de ons omliggende landen.. Toch zijn de kosten voor het levensonderhoud sterk gestegen. Kijk alleen maar naar de prijsstijging van woningen. Maar ook voedselprijzen stijgen en wat te denken van de brandstofprijzen. Alles gaat omhoog. Als we kijken naar de loonstijging sinds de laatste bankencrisis van 2008 dan is dat om te huilen. De inflatiecorrectie is dan vaak wel mee gerekend, helaas niet voldoende, maar er is weinig verbetering te zien. De lonen en de uitkeringen lopen achter op de stijging van de kosten. Als we kijken naar de jaren voor 2008 en we nemen dat als richtlijn dat is het gat tussen de prognose en het daadwerkelijke gemiddelde inkomen steeds groter geworden. En dat wordt alleen maar groter.

Het opvoeden van een kind “kost”ergens tussen de €150,000 en de €250,000 voor de eerste 18 jaar. Gelukkig hoeft niemand dat in één keer uit te geven, maar de kosten lopen behoorlijk op. De prijzen van luiers liegen er niet om. Dit geld moet er wel zijn. Elke maand weer. Daarnaast eist het onderwijs steeds meer en meer van de ouders. Er is een groeiend tekort in het onderwijs en de overheid ziet het helaas nog steeds als een goed bespaar object. De ouders moeten bij springen. Ieder kind moet een laptop hebben en een smartphone om maar iets te noemen.

Door de prijsstijging van wonen en leven en de opvoeding van een kind, is er een grotere noodzaak ontstaan aan meer inkomsten, zeker nu de inkomens minder hard stijgen dan de kosten.

Het was tot in de jaren tachtig nog mogelijk om met één salaris een huis te kopen. De huurprijzen waren nog laag en werden door de overheid laag gehouden. In de jaren negentig zagen we de huisprijzen al iets omhoog gaan en ook de huurprijzen stegen. Maar vanaf 2008 ging het hard. Een huis huren met één salaris gaat nog net, maar dan niet in de steeds groter wordende zogenaamde vrije sector daar zijn twee salarissen voor nodig. Voor een koophuis zijn ook twee inkomens nodig maar er moet ook een behoorlijk eigen kapitaal meegenomen worden. Met de huidige spaarrente is dat een opgave die bijna niet te doen is met een opgroeiend kind, laat staan 2,01 kinderen.

Kijken we naar de prijs van levensonderhoud dan zien we ook daar een enorme prijsstijging. De prijs van een supermarktbrood is enorm toegenomen tot over de € 2 en dat is dan niet eens het duurste brood. Verse groente en fruit wordt steeds duurder en duurder. Wie gezond wil leven moet diep in de buidel tasten. Biologische producten zijn duurder dan reguliere producten. We produceren meer dan ooit in de geschiedenis maar de prijzen blijven hoog. Omgekeerde marktwerking lijkt wel, bij een hoog aanbod is de prijs normaal laag en bij een laag aanbod hoog maar nu niet.

Gezond blijven door gezond te eten, biologisch bijvoorbeeld en regelmatig te bewegen, al dan niet in de sportschool, is duur maar gebruik maken van de gezondheidszorg is voor sommige onbetaalbaar. De zorgverzekering stijgt elk jaar weer, ondanks alle beloftes. Voor een deel van de bevolking is het zelfs niet te betalen en als straf moeten ze bijna het dubbele betalen, ja dat is logisch blijkbaar. Ook het eigen risico blijft toenemen.

Voedsel.

Het klinkt raar maar ook ons voedsel heeft invloed op het wel of niet hebben van kinderen. En niet de prijs maar over de samenstelling. Omdat we steeds meer en meer werken en langer dagen maken grijpen we vaker naar kant en klaar maaltijden. Naast ons werk hebben we allemaal een heel druk sociaal leven, al was het maar om te laten zien op Social Media. En de sociale druk wordt ook nog eens steeds groter. We hebben weinig tijd.

In kant en klaar maaltijden en in Fast Food zitten vaak niet zo heel gezonde ingrediënten. Te veel vet, suiker en of zout. Er zitten helaas ook veel toegevoegde stoffen in die de maaltijden langer houdbaar en smakelijk te houden.

Deze “verkeerde” producten hebben invloed op onze gezondheid en op ons voortplantingsapparaat. Mannelijk zaad wordt negatief beïnvloed door te veel zout en vet, het aantal gezonde zaadcellen neemt af. Maar ook bij vrouwen heeft vet en zout een negatief effect op de eisprong.

Alles bij elkaar verkleint het de kans op zwangerschap.

Een korte samenvatting.

Door het wegvallen van religie, of van de vermindering van hun macht, is de godsdienstige noodzaak om zoveel mogelijk nieuwe zielen aan de kudden toe te voegen verdwenen. Daarnaast heeft de invoering van de anticonceptiepil en de emancipatie de klassieke rol van de vrouw definitief veranderd. Stijgende prijzen en lonen die achter blijven heeft een noodzaak gecreëerd om meerder inkomstenbronnen te hebben. En het eten is verzadigd van vet, zout en suiker en dat heeft invloed op onze voortplantingsorganen.

Waarom is het erg.

Decennia lang hebben we te horen gekregen dat we moeten oppassen dat de wereld niet overbevolkt raakt. In 1800 waren er nog een miljard mensen en nu iets meer dan 8 miljard. Er werd gevreesd

voor een wereldwijde hongersnood die alle landen zou treffen. Ook moesten we uitkijken omdat alle grondstoffen op raakte bij de te snelle bevolkingsgroei. Echter bij alle modellen uit de jaren zestig en zeventig is geen rekening gehouden met de innovativiteit van de mens. We produceren meer voedsel dan ooit, toegegeven de verdeling is nog steeds niet optimaal. Er is gezocht, en gevonden, naar alternatieven voor de oprakende grondstoffen, niet altijd ideaal. En we hebben zelfs alternatieven voor fossiele brandstoffen gevonden, die we te weinig toepassen.

En toch is het erg dat de bevolking terug loopt. Om al die mensen in leven te houden en te laten genieten van al het goede dat het leven zo aangenaam maakt zijn mensen nodig. Het probleem zit hem niet zo in het verminderen van de bevolking maar meer in de locatie waar deze vermindering plaatsvindt. Het is een feit dat hoe groter de welvaart en ontwikkeling van een land hoe kleiner het aantal nieuw geboren kinderen.

Na de laatste grote bankcrisis zijn de kosten voor vooral woning heel snel gestegen. Huizenbezitters kunnen tevreden zijn, hun huis is meer waard geworden. Niet dat ze er veel aan hebben, bij het verkopen van het huis moet eerst de hypotheek afbetaald worden, dan komt de belastingdienst en van het restant is geen huis te kopen. Ondanks de dure huizen zit er geen beweging in de woningmarkt. Daarnaast wil iedereen in stedelijke gebieden wonen omdat het aanbod groter is. Het aanbod van alle dat het leven aangenaam maakt. Theaters, restaurants en clubs. Groter aanbod van woningen. Hoge scholen en universiteiten. Maar het heeft een keerzijde. Het aanbod op de woningmarkt is beperkt en stuwt de prijs omhoog. Daarnaast “lopen” kleinere dorpen op het platteland leeg. Scholen sluiten en winkels verdwijnen. Waardoor vooral jongere de tocht maken naar de steden. Ook zijn de opvattingen op het platteland nog vaak wat traditioneler en ook daar vluchten jongeren voor. En dus ontstaat een grotere druk op de steden. Het proces herhaald zich maar elke keer wordt het wel duurder.

Na 2008 zijn ook de prijzen van voedsel omhoog gaan. Samen met inflatie en de oorlogen in de wereld die wel erg dichtbij komen blijven de prijzen stijgen maar het inkomen stijgt niet mee. Er wordt nu dan ook flink verdient aan bijvoorbeeld graan, het is zelfs inzet geworden bij lokale conflicten. We zoeken naar banen die meer opleveren en negeren de lager betaalde banen. Omscholing en bijscholing zijn de twee toverwoorden. Maar niet te lang studeren, er moet geld verdient worden. Dus ook in de top van het werksegment verliezen we arbeidskrachten. In Japan is er een enorm tekort aan arbeiders waardoor het land voor het eerst in zijn geschiedenis de grenzen heeft opengesteld voor arbeidsmigranten. In Zuid Korea betalen grote bedrijven hun werknemers extra geld, ongeveer € 60,000 als zij meer dan twee kinderen nemen. Ook daar hebben zij de grenzen opgesteld voor arbeidsmigranten, vooral voor ongeschoold werk.

Ook in Nederland ontkomen we niet aan een groeiende vraag naar arbeidsmigranten. In de bouw, in slachthuizen, op het veld om de oogst binnen te halen, in de tuinbouw en in hoog technische beroepen. Nu we politiek meer naar rechts gaan, zien we politici die liever al die migranten buiten de deur houden. Liever het land in een vesting veranderen, met alle gevolgen van dien. Maar we hebben die mensen nodig, en straks helemaal.

Wat te denken van de leeftijd dat mensen AOW krijgen. De AOW wordt betaald door de werkende en als dat aantal daalt moet er iets gebeuren. In dit geval moeten mensen doorwerken tot wie weet hoe lang. Nu al is de leeftijd van 65 naar 68 en zelfs 69 gegaan, moeten straks mensen doorwerken tot boven de 70 jaar.

Er zijn straks te weinig mensen om les te geven, nu al een probleem dat alleen maar groter wordt. Het opleidingsniveau zal dalen. Het heeft invloed op leesvaardigheid en dat heeft invloed op vervolgopleidingen. Straks kunnen we de hightech banen zelf niet meer invullen omdat we niet meer begrijpend kunnen lezen door gebrek aan onderwijspersoneel.

De oplossing lijkt makkelijk, meer kinderen. Maar omdat er veel factoren zijn die het aantal doen verminderen zijn er ook veel factoren die het moeilijk maken het proces om te draaien. Vanwege de hoge en stijgende kosten en de emancipatie is het niet meer dan logisch dat vrouwen eerder aan een carrière denken dan aan kinderen. Iedereen wil een volwaardig leven waarin iedereen gelijk is in het najagen van geluk. En dat is een recht dat ze niemand mogen ontnemen.

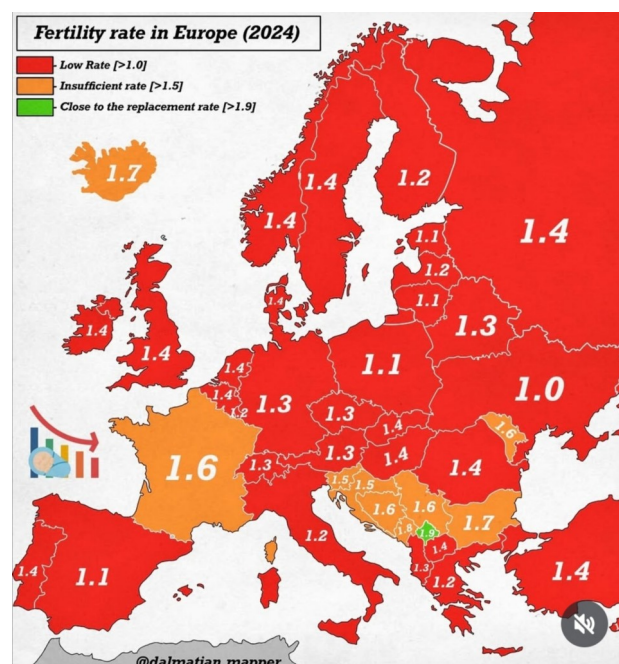
Arbeidsmigranten toe laten lijkt een oplossing maar is slechts een tijdelijke. Het kost tijd en geld om arbeidsmigranten goed te integreren en we moeten woningen beschikbaar hebben. Daar zit het grootste probleem, we hebben amper voldoende woningen voor onszelf. En door de stikstofcrisis hebben we een bouw verbod dat nu niet echt in ons voordeel werkt. Eerst zorgen dat er weer gebouwd kan worden en er weer betaalbare woningen komen.

Verlaging van leefkosten is een mogelijkheid maar niet de enige oplossing, net als verhogen van het minimum inkomen. Natuurlijk kunnen de kosten voor het woongenot omlaag en de prijzen in de supermarkten. Maar niet als dat gezien wordt als een mogelijkheid om de salarissen niet meer te laten stijgen. De inflatie daadwerkelijk aanpakken is de eerste stap. Ons geld verliest zijn waarde. Investeren in goedkopere alternatieven voor energie. En thuiswerken meer promoten. Het zijn maar een paar voorbeelden.

Tijd creëren om zelf te koken in plaats van Fast Food en kant en klaar maaltijden is een goede start, maar ook niet de oplossing. Omdat we wel veel moeten werken om alle kosten te kunnen betalen, en daarnaast een fantastisch social media leven moeten onderhouden hebben we domweg geen tijd om elke dag een uur in de keuken te staan, we moeten nu eenmaal veel, de agenda staat elke dag vol. En helaas er zijn nog te veel mannen die amper weten waar de keuken is laat staan waar deze voor dient. De emancipatie heeft nog een lange weg te gaan.

Het is een complex verhaal waar we met zijn alle goed over na moeten denken.

Hier onder een kaartje met het aantal gemiddeld geboren kinderen in Europa.

Het mogen duidelijk zijn dat de bevolking afneemt. En op zich is dat niet een ramp maar we moeten er wel degelijk rekening mee houden. Doen we het niet dan creëren we een probleem dat niet zo maar op te lossen is.

Eeuwen lang en de laatste twee het meest, groeide de bevolking tot het niveau dat het nu is. Van ongeveer 1 miljard mensen in 1800 tot ruim 8 miljard nu. Een behoorlijke groei. Volens sommige te veel, en daar is wat voor te zeggen.

We produceren feitelijk te weinig om de hele wereld bevolking op het zelfde niveau te laten leven. Sterker nog we gebruiken zoveel dat we een jaarvoorraad er in een paar maanden doorheen jagen. We moeten wel intensief grondstoffen verwerven anders sterven we uit. Een beetje minder bevolking zal dat alleen maar ten goede komen. Gebeurt er niets dan zullen we straks moeten vechten voor ons voedsel en de nodige grondstoffen. En dan komen onze twee unieke eigenschappen als mens weer helemaal naar boven, namelijk onze omgeving uitroeien en elkaar uitroeien.

Een kleinere wereldbevolking is een prachtig iets maar niet als zo veel dingen gaat het momenteel te snel. We zijn gewent aan een bepaalde levensstandaard en daar willen we niet van af wijken, en terecht wellicht. We zullen echter wel moeten. Een heel simpel voorbeeld is in Nederland de AOW. Deze wordt betaald door de werkende. Minder werkenden betekend minder geld naar de AOW pot. Langer doorwerken en genoeg nemen met minder AOW tot gevolg. Maar er zijn meer voorbeelden te noemen. Als hier minder mensen zijn die kunnen werken door een dalende bevolking dan moeten we wel arbeiders ergens vandaan halen, arbeidsmigratie. En dan voor vrijwel alle sectoren, en alle opleidingsniveaus. Dus ja ook in de gezondheidszorg. Essentiële plekken waar een goede communicatie noodzakelijk en levensreddend kan zijn.

Problemen genoeg maar een oplossing lijkt niet makkelijk. Maar onomkeerbaar nodig.